

پرونده بازارکار به مناسبت روز سینما؛

سینمای امروز ایران یک صنعت درآمدزا

با پتانسیل اشتغال‌زایی برای نسل جوان دانش‌آموخته است

بیلا فرنگی
هفته‌نامه بازارکار

وقتی از سینما سخن به میان می‌آید، اغلب تصور عمومی به بازیگران سرشناس، کارگردانان صاحب‌نام و مراسم‌های پرزرق و برق جشنواره‌ها معطوف می‌شود؛ اما در نگاه تخصصی حوزه کار و اقتصاد، سینما یک کارگاه بزرگ اشتغال‌زایی و یک زنجیره ارزش اقتصادی پیچیده است که هزاران نفر در آن به صورت مستقیم و غیرمستقیم امرارمعاش می‌کنند. از تکنسین‌های فنی، فیلمبرداران، صدابرداران، طراحان صحنه و لباس گرفته تا نیروهای خدمات، ترابری، تدوین‌گران، کارشناسان جلوه‌های ویژه، سالن‌داران سینما و فعالان حوزه تبلیغات و بازاریابی، همگی چرخه بازارکار این صنعت را تشکیل می‌دهند. امروز این بازارکار گسترده، همزمان با دومتغیر مهم روبروست؛ نخست، انفجار فناوری‌های دیجیتال که راه‌اندازی کسب‌وکارهای نوپای رسانه‌ای و تولید فیلم را ارزان‌تر کرده است؛ و دوم، چالش‌های ساختاری در صدور مجوزها و مدیریت ریسک سرمایه‌که مستقیماً بر درآمد، بیمه و ثبات شغلی شاغلان این صنف اثر می‌گذارد. سخنان اخیر سیدعباس صالحی، وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی، درباره دلایل رشد تولیدات خارج از چرخه رسمی و دفاع وی از ضرورت وجود «پروانه ساخت»، دستمایه‌ای است تا این مناقشه را از زاویه اثرات مستقیم آن بر معیشت، کارآفرینی و امنیت شغلی صدها نیروی کار بررسی کنیم.

تکنولوژی و تحول در بازار کار تصویر

یکی از مهمترین محورهای سخنان وزیر ارشاد، تحلیل اثر فناوری بر دگرگونی شیوه‌های تولید در سینمای ایران است. در دهه‌های پیشین، تولید فیلم به شدت وابسته به نگاتیو، دوربین‌های سنگین، تجهیزات نورپردازی گران‌قیمت و استودیوهای عریض و طویل بود. این محدودیت تجهیزاتی عملاً سرمایه اولیه بالایی می‌طلبید و ورود افراد جدید به بازار کار این حرفه را بسیار دشوار می‌کرد. در واقع، ورود به صنعت سینما در آن سال‌ها، انحصاری و مشروط به دارا بودن سرمایه‌های کلان بود. امروزه با ورود دوربین‌های دیجیتال سبک، نرم‌افزارهای تدوین ارزان‌قیمت، و نقش‌آفرینی هوش مصنوعی در مراحل پست‌تولید، هزینه آغاز یک پروژه تصویری به شدت کاهش یافته است. این تحول فنی، دو پیامد مستقیم برای بازار کار داشته است. در جنبه نخست، شاهد رونق خوداشتغالی و کارآفرینی مستقل هستیم؛ جوانان مستعد و تیم‌های کوچک تولید محتوا بدون نیاز به سرمایه‌گذاران سنتی می‌توانند ایده‌های خود را به محصول تبدیل کنند. بسترهایی نظیر پلتفرم‌های اشتراک ویدئو نیز مسیر توزیع و کسب درآمد را برای آنان باز کرده است.

اما در جنبه دوم که کمتر به آن پرداخته می‌شود، با چالش «اقتصاد غیررسمی» روبرو هستیم. بخش عمده افرادی که در تولیدات خارج از چارچوب‌های رسمی فعالیت می‌کنند، از قراردادهای استاندارد قانون کار، بیمه تأمین اجتماعی، سابقه کار رسمی و خدمات صندوق اعتباری هنر محروم می‌مانند. این امر به شکل‌گیری یک قشر آسیب‌پذیر از عوامل فنی جوان منجر شده که در ازای دستمزدهای ناچیز یا وعده شهرت، ریسک‌های شغلی سنگینی را متحمل می‌شوند. وزیر ارشاد با تأکید بر اینکه عامل اصلی رشد فیلم‌های غیررسمی رشد همین فناوری‌هاست، به طور تلویحی نشان می‌دهد که فضای اشتغال در هنر-صنعت تصویر، دیگر با الگوهای نظارتی دهه‌های گذشته قابل هدایت نیست و نیازمند قواعد شفاف برای حفظ حقوق شاغلان این بخش است.

چرا پروانه ساخت؛ چتر حمایتی تولید یا مانع دستوپاگیری؟

در ماه‌های اخیر بخشی از فعالان سینما خواستار حذف مرحله «پروانه ساخت» و اکتفا به «پروانه نمایش» شده‌اند. اما نگاه کارشناسی بازارکار به این ادعا چیست و چرا وزارت ارشاد با آن مخالفت می‌کند؟ تولید یک اثر سینمایی معمولاً ماه‌ها زمان می‌برد و ده‌ها نفر دستمزدبگیر و سرمایه‌گذار در آن درگیر هستند. اگر پروانه ساخت حذف شود، روال کار اینگونه خواهد شد:

سرمایه‌گذار با استخدام عوامل، کار را تولید و آماده می‌کند؛ سپس اثر در مرحله اکران به بن‌بست ممیزی یا توقیف می‌خورد. پیامدهای این اتفاق برای زنجیره کار و سرمایه عبارت است از سوخت شدن کامل سرمایه کارآفرین و تولیدکننده؛ وقتی فیلمی توقیف شود، سرمایه برنمی‌گردد و در نتیجه آن، سرمایه‌گذار توان مالی خود را برای پروژه‌های بعدی از دست می‌دهد که این یعنی کاهش ظرفیت جذب نیروی کار در ماه‌های آینده. همچنین در پروژه‌های شکست‌خورده یا متوقف‌شده، اولین کسانی که آسیب می‌بینند، عوامل فنی جزء و دستمزدبگیران روزمزد هستند. علاوه بر این، حضور عوامل در اثری که اجازه نمایش عمومی پیدا نمی‌کند، رزومه کاری و امنیت شغلی آنان را در پروژه‌های رسمی به خطر می‌اندازد. به همین دلیل، استدلال وزیر ارشاد مبنی بر حفظ نظارت پیشینی، از منظر «مدیریت ریسک سرمایه و تثبیت بازار اشتغال» قابل دفاع است. در واقع، صدور مجوز پیش از تولید، نوعی تضمین اولیه است تا چرخه مالی پروژه قبل از صرف هزینه‌های میلیاردی و به‌کارگیری صدها نفر نیرو، از نظر حقوقی و اداری شفاف و تضمین‌شده باشد. این سازوکار در واقع نوعی بیمه برای تداوم اشتغال سینماگران در یک بستر امن است.

تحول دیجیتال و فرصت‌های اشتغال در پلتفرم‌های نمایش خانگی

با ورود پلتفرم‌های نمایش خانگی (VODها) و شبکه‌های اجتماعی، تعریف سنتی اشتغال در سینما دگرگون شده است. اکنون بازار کار تنها به پرده نقره‌ای سینما محدود نیست. شرکت‌های نوپا، استارت‌آپ‌های تولید محتوا، شرکت‌های پویانمایی و بازیسازی، به مقاصد جدیدی برای جذب دانش‌آموختگان سینما و تأثیر تبدیل شده‌اند. این تغییرات نویدبخش گسترش بازار کار تخصصی برای فارغ‌التحصیلان رشته‌های هنری است، اما بهره‌برداری از این فرصت‌ها نیازمند اقدامات زیربنایی است. برای اینکه این پتانسیل عظیم به اشتغال پایدار منتهی شود، پیوند میان وزارت ارشاد، خانه سینما و نهادهای آموزشی نظیر دانشگاه‌ها و مراکز مهارت‌آموزی باید تقویت شود. به‌روزرسانی مهارت‌های تکنسین‌ها از طریق آموزش استفاده از ابزارهای هوش مصنوعی، فناوری‌های نوین نور و صدا، و جلوه‌های ویژه بصری مدرن به نیروهای فنی سنتی، برای حفظ توان رقابت آنان در بازار مدرن حیاتی است.

علاوه بر آموزش، ایجاد استانداردهای مشخص برای قراردادهای کاری، ساعت کاری و بیمه عوامل، به‌ویژه در پروژه‌های بخش خصوصی و پلتفرم‌های آنلاین، باید در دستور کار قرار گیرد. همچنین حمایت از ایده‌های نوآورانه و شرکت‌های نوپای

مسیر پیش‌رو؛ تعامل دولت با صنوف برای تقویت اقتصاد سینما

سیدعباس صالحی در بخش دیگری از صحبت‌های خود به پیگیری مطالبات اهالی سینما و خانه سینما اشاره کرده و وعده داده که در بازه زمانی چهارساله برای رفع این دغدغه‌ها گام برداشته شود.

جمع‌بندی: تثبیت بازار کار سینما در گرو مدیریت توأمان فناوری و قانون

مهمترین مطالبات صنفی که مستقیماً به اشتغال و اقتصاد گره خورده‌اند شامل تقویت منابع صندوق اعتباری هنر برای حمایت از پیشکسوتان و ازکارافتادگان این صنعت، کاهش بوروکراسی اداری در اعطای تسهیلات کارآفرینی، و وام‌های تجهیز استودیوهاست. تسهیل شرایط اکران و توسعه سالن‌های سینما در مناطق کم‌برخوردار نیز می‌تواند فرصت‌های شغلی جدیدی را در حوزه سینماداری و خدمات جنبی ایجاد کند. همچنین تدوین قوانین روشن در خصوص بازارهای نوظهور اینترنتی تا سینماگران جوان به سمت بازارهای غیررسمی رانده نشوند، یکی از اولویتهای ضروری برای وزارت ارشاد است.

سینمای امروز ایران دیگر صرفاً یک کالای فرهنگی نیست؛ یک صنعت درآمدزا با پتانسیل اشتغال‌زایی فراوان برای نسل جوان، دانش‌آموخته و ماهر کشور است. همانطور که مواضع اخیر وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی نشان می‌دهد، تغییر معادلات فناوری واقعیتی اجتناب‌ناپذیر است که تولید را ارزان و دسترسی را آسان کرده است. اما راه‌سازی کامل نظارت‌ها بدون جایگزین کردن مکانیزم‌های حمایتی، می‌تواند امنیت سرمایه‌گذاری و در نتیجه امنیت شغلی عوامل زحمت‌کش این حرفه را نابود کند. راهکار مطلوب برای بازار کار سینما نه در انسداد تکنولوژی است و نه در بی‌انضباطی اداری؛ بلکه در چابک‌سازی و تسریع روند صدور مجوزها، کاهش خطرات سرمایه‌گذاری و حمایت صنفی همه‌جانبه از نیروی کار متخصص نهفته است. تنها در این صورت است که صنعت سینما می‌تواند به عنوان یک بخش مولد در نقشه اشتغال و کارآفرینی کشور نقشی درخشان و پایدار ایفا کند و امنیت شغلی هزاران نفر از فعالان این صنعت را تضمین نماید. ■

